

פרק (ס"ב) (סיג) כתובים.

[א] ה' שיר למעלות רבת צררוני מנעורי (תהלים קכט א). וזשה צרור המור דודי לי (שה"ש א יג), כנסת ישראל אומרת אע"פ שהיצר והימר לי, שנאמר וימררו את חייהם (שמות א יד), אלא בין שדי ילין, בין שני בני עמרם, בין משה ואהרן, שנאמר שני שדיך וגוי (שה"ש ז ד). וכך בים ויטרו על ים בים סוף (תהלים קו ז). אלא בין שדי ילין. ימינך ה' נאדרי וגוי (שמות טו ו), במדבר הימר לי והיצר לי, שנאמר ויגוף ה' את העם (שם לב לה). אלא אעפ"י כן בין שדי ילין, בין סנין ראשון לסנין אחרון: ד"א צרור המור יעקב אומר רבת צררוני מנעורי, אלא גם לא יכלו לי, בין שדי ילין. הראה לו הקביה לשני בניו, שנאמר ראה פניך לא פיללתי וגוי (בראשית מח יא), התחיל אומר רבת צררוני מנעורי אלא גם לא יכלו לי:

פרק (סיג) (סיד) תורה.

[א] ה' ויהי בעת ההיא וירד יהודה (בראשית לח א). וזשה עוד היורש אבוא לך יושבת סרשה וגוי (מיכה א טו). אמר הקביה לישראל, אעפ"י שהתניתי עם אברהם אביכם ואמרתי לו קום התהלך בארץ (בראשית יג יו), עשיתי מה שאמרתי לו, ונתתי לו את כל הארץ, שנאמר ויבוא הבנים וירשו את הארץ (נחמ"י ט כד), וכן נ' ואביא אתכם אל ארץ הכרמל (ירמ"י ב ז). ארץ שהיא רכה ומלאה, אבל אתם הכעמתם אותי,

הערות ותקונים

[פס"ג] ה' שיר למעלות וזשה צרור המור דודי לי בוי'. כל הפרק הזה אין לו קישור ונראה כי נלקח בחסר. ונמצא בכ"י באריות והנוסחא מיושרת יותר, וכך איתא שם: רבת צררוני מנעורי וגוי, וזשה צרור המור דודי לי וגוי, אמרה כנסת ישראל לפני הקביה רבון העולם אע"פ שהצר והמר לי ומטרני ביד המטאים הללו, כמ"ש וימררו את חייהם [שמות א' יד], בין שדי ילין, בין משה ואהרן שכתוב בתם שני שדיך כשני עפרים וגוי [שה"ש ו' ד]. ד"א צרור המור וגוי, אבותינו במצרים לא הוכידו נפלאותיך ולא זכרו את רוב חסדיך ויטרו על ים בים סוף [תהלים קו ז], אמרה כנסת ישראל לפני הקביה רבש"ע אע"פ שנ' בין שדי ילין, בין שני הכרובים הוא מצמצם שכונתי, שני וכבוא משה אל אהל פוער לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו וגוי [במדבר ז' פ"ט], ונועדתי לך שם ודברתי אתך וגוי [שמות כ"ב], הוי בין שדי ילין:

ד"א צרור המור וזשה וימררוו חובו וישמטו בעלי הצים [בראשית ס"ט כ"ג], אמר יעקב לפני הקביה רבש"ע צרור של פרים הוא בקרב לבי על בני שיצא ממני א"ל הקביה בין שדי ילין, בין תורתו ילין בתוך ידאתי הוא דן, בין לא יהי לך אלהים אחרים על פני, ובין לא תנאף, וזיינו דכתיב בין שדי ילין, מיד פחה יעקב ואמר אשכול חנופר דודי לי בכרמי עין גדי, ותוא שאמר בין מורת יוסף בן מורת עלי עין וגוי:

ד"א צרור המור, אמר יעקב אע"פ שהמר והצר לי על מכירת יוסף ועל גלותו, בין שדי ילין, בין השמחה שאני שמח על שני בגים שלו שתם לפני כשני עפרים תאוצי צביה, שנאמר אמרים ומנשה כראובן ושמעון יהי לי, ופתח ואמר ליוסף ראה פניך לא פללתי.

[פס"ד] ה' ויהי בעת ההיא וירד יהודה (בראשית לח א). וזשה עוד היורש אבוא לך יושבת סרשה וגוי (מיכה א טו). אמר הקביה לישראל, אעפ"י שהתניתי עם אברהם אביכם ואמרתי לו קום התהלך בארץ (בראשית יג יו), עשיתי מה שאמרתי לו, ונתתי לו את כל הארץ, שנאמר ויבוא הבנים וירשו את הארץ (נחמ"י ט כד), וכן נ' ואביא אתכם אל ארץ הכרמל (ירמ"י ב ז). ארץ שהיא רכה

ותבואו ותטמאו את ארצי וגוי (שם שם), ומה אני עושה לכם, הרי אני מביא את האומות, ומוציאין אתכם ממנה, עוד הירוש אכוא לך יושבת מורשה (מיכה שם). מפני שלא שזערתם דבריו של מיכה המורשת, מה שהיה אומר, שנאמר מיכה המורשתי היה ניבא בימי חזקיהו מלך יהודה וגוי (ירמ"י כו יח), לפיכך נעשה להם כך, עוד הירוש וגוי עד עדולם יבוא כבוד ישראל (מיכה שם), כיון שיצאו ישראל בגלות, היו שלולין בקולרין ולבושים בגדיהם, עד שהגיעו לעדולם, ויצאו שונאיהן והפשיטו בגדיהם, והניחום ערומים, שנאמר עד עדולם יבוא כבוד ישראל (שם שם), שכבודו של אדם כסותו, ואם אין את טאמין מכאן, ראה מה כתיב והפשיטוך את בגדיך (יחזקאל כג כו) והעמידו אותן ערומים, היר מתביישין, שהיה רואה זה בושתו של זה, וכן ירמיה אומר ויצא מן בת ציון כל הדרה (איכה א ו), מלמד שיצאו בלא לבושים, ואין הדר אלא לבוש, שנאמר זה הדור בלבושו (ישע"י סג א). היו שריה כאיל"י (איכה שם). כשם שהאילים הללו הולכים זה אחר זה, וראש כל אחד ואחד באחוריו של חבירו, ורואה בושתו, כך היו ישראל רואין בושה של כל אחד ואחד, ושל עצמם אינן רואים, שהיו שלולים בקולרין, הוי עד עדולם יבוא כבוד ישראל (מיכה שם). ג) מתחילה כך רמז להם ¹) משבטו של יהודה כך נעשה להם. כשהגיעו עד עדולם: [ב] ד"א ויהי בעת ההיא וירד יהודה. זשיה סבבוני בכחש אפרים (הושע יב א). על מה שכתיב כחשו בהי ויאמרו לא הוא (ירמ"י ה יב). ובמרמה בית ישראל (הושע שם), אמר הקב"ה אף במרמה היו קוראין אותי, שנאמר שבתך בתוך מרמה וגוי (ירמ"י ט ה), לפיכך הן נתנין בירידה, ויהודה עוד רד עם אל (הושע שם), בא וראה האיך אני סחבב אתכם, שאפילו חוטאין ונתנין בירידה, עמהם אני שנאמר, ויהודה עוד רד עם אל, וכך אמרתי ליעקב אנכי ארד עםך מצרימה וגומר (בראשית מו ד). וכך בכל למענכם שולחתי בבלה (ישע"י סג יד), וכשהן מתעלין, אף אני מתעלה, שנאמר ויגדל שמואל והי"י עמו (ש"א ג יט). וכך שלטה ויגדל הי את שלמה למעלה (דה"א כט כה), וכך דוד וילך דוד הולך וגדול והי צבאות עמו (שם יא ט), וכשאתם בירידה עמכם אני, שנאמר ויהודה עוד רד עם אל (הושע שם). בכל מקום את מוצא שני השבטי' הללו שונאין זה לזה, ד) ואנטיריקין (פ"י סג נ"ג) זה לזה, יהודה

¹) משבטו של יהודה כך רמז להם. סי' שנאמר בראשית ל"ח ויהי צעק ההיא ויכך יהודה מהם אחיו ויש עד א"ש עדלמי ושמו חירם ויכח סס יהודה בה א"ש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה, כוא ספה אה לבנו לקחה בה א"ש כנעני וזוהא בשמו. ולא מיחה ב"דו. ולח"כ בסוף עד עדולם יבוא כבוד ישראל:

הערות ותקונים

ומלאה. דורש כרמל רך מל רכה ומלאה בהיפוך האותיות. ג) מתחלה כך רמז להם. ככ"י מתחיל מה מאמר חרש ד"א עד עדולם יבוא כבוד ישראל. מתחלה כך רמז כ"י. והמאמר קשה הבנה עיין בביאור הר"א ז"ל ובעל עץ יוסף מפרש בדבריו מבלי חזיבד שמה ד) ואנטיריקין. מפרש מה"ם די לזואנו. פ"י מתנגדים, המלה יונת ופ"י מי שהוא כנגדו ובעל דין עיין ערוך השלם בערך אנטיריקוס.

ויוסף כך את מוצא, וישאלו (באלהי ויאמרו) בני ישראל [כהי לאמר] מי יעלה לנו [אל הכנעני] בתחלה [להלחם בו] ויאמר הי יהודה יעלה (שופטים א, אוב), ומה כתיב ויעלו בית יוסף גם הם בית אל וגוי (שם שם כב), וכן כתיב ואפרים עגלה מלומדה וגומר. ארכיב אפרים יחרוש יהודה וגוי (הושע י יא). תאמר שאף משוח מלחמה העומר מיוסף, ומשיח העומר מיהודה, אף הן אנטרדיקטן זה לזה, חס ושלום אין ביניהן קנאה, שנאמר וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה וגוי (ישעי יא יג), אבל בעולם הזה ספני שאין מתחברים זה עם זה, מקנאין זה בזה, וכל זמן שהן כך נתונים בירידה, אבל לעתיד לבא כשיתחברו זה עם זה מתעלין, שנאמר ונקבצו בני יהודה וגוי (הושע ב ב), אותה שעה ועלו מן הארץ (שם שם). אמר הכיה עכשיו שנתחברתם עליתם, אף אני עמכם מתעלה, וכן דוד אומר נדיבי עמים נאספו וגוי מאד נעלה (תהלים מז י), לכך נאמר ויהודה עוד רד עם אל. את מוצא כשהאומות עולים, ישראל יורדין, וכשישראל עולים, האומות יורדין, בימי רחבעם כשחטאו ירדו, והאומות עלו, שנאמר ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה ששק מלך מצרים על ירושלים (מ"א יד כה). בימי הושע בן אלה כשחטאו ירדו, והאומות עלו, שנאמר (ויהי) בימיו עלה נבוכדנצר מלך בבל ויהי לו וגוי (מ"ב כד א). בימי יהויקים וצדקיהו כשחטאו ירדו, והאומות עלו, שנאמר (ויהי בשנה החמישית למלכותו וגוי) [ויהי בשנת התשיעית למלכו וגוי]. בא נבוכדנצר מלך בבל הוא וכל חילו וגוי (מ"ב כה א). אבל לעתיד לבא מ"ה יורדין, שנאמר בן אדם נהה על המון מצרים והורידו (יחזקאל לב יח), וכן והורדתך אל יורדי בור (שם כו ב), וישאל מתעלין, שנאמר ועלו מן הארץ (הושע ב ב), ואף הקביה עמהם, שנאמר מאד נעלית על כל אלהים (תהלים צו ט):

[ג] ד"א וירד יהודה וגוי וירא שם יהודה [בת איש כנעני ויקחה]. כיון שנשמה, אמר הקביה המשיח עתיד לעמוד מיהודה, והלך ונטל אשת כנענית, אלא מה אני עושה מביא עלילות, ומשיא לבנו את תמר, ותמר היתה בתו של שם הגדול, אמר הקביה תמות כנעני, שנאמר וירכו הימים וגומר ותמת בת שוע אשת יהודה (בראשית לח יב), וימותו בניה, שנאמר וימת ער ואונן (שם טו), כדי שידבק יהודה בתמר, שהיא כהנת בתו של שם בן נח, שנאמר ומלכי צדק מלך וגוי (שם יד יח). ויהי בעת לדתה וגומר ויהי בלדתה ויתן יד (שם לח כז וכן), בקש זרח לצאת תחילה, אמר הקביה משיח עומד מפרץ, ויוצא זרח ראשון, יחזור למעי אמו, ויצא פרץ ראשון, שהמשיח יוצא ממנו, שנאמר ויהי כמשיב ידו וגוי (שם שם כט). פרץ זה משיח, שנאמר עלה הפורץ לפניו וגוי (מ"כה ב יג):

פרק (ס"ד) [ס"ה] נביאים.

[א] למה תאמר יעקב ותדבר ישראל (ישעי מ כז). ושיה אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים (קהלת ה א), למה, ראה מה כתיב, חזית איש אץ בדבריו תקוה לכסיל מסנו (משלי כט כ),

על כן יהיו דבריך מעטים (קהלת שם, ה) ראה מה איוב אומר אם יחפוץ לריב עמו לא יעננו אחת מני אלף (איוב ט ג), אמר הקביה ליעקב איך למה תאמר יעקב: [ב] ד"א למה תאמר יעקב. (ג) א"ר יצחק נפחא כתיב למעלה ממנו, שאו מרום עיניכם וגומר (ישעי' מ כו), משל למי שאמר דופי על שולחני, אמר השולחני כמה אני מחשב ולא טעיתי, ובשלעך הייתי טועה, כך אמר הביה שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם, כמה כוכבים יש ברקיע השמים, שמא טעיתי שמו של אחד מהן, לכולם בשם יקרא (ישעי' שם). או שמא במלה אורה של חמה או של לבנה, איש לא נעדר (שם יז), וכל אלו נבראו למענך, ולא עכרתי עליהן את הדין, (ז) ועליך שאת בכבודי אני מעביר את הדין, למה תאמר יעקב: [ג] ד"א למה תאמר יעקב, אמר לו יעקב לא היה לי חביב מיוסף והורדתו למצרים, אמר לו שכבר נגזרה גזירה, שנאמר ידוע תדע כי נר וגומר (בראשית מו יג), ושמא נהנתי עמו כדרך העבדים, אלא ויוסף הוא השליש וגו' (שם מב ו), ואף בניך כשהיו במצרים, שמא נהנתי עמהם כדרך העבדים, אלא כנפי יונה נחפה וגומר (תהלים סח יד). וכן ויוציאם בכסף ובוזה ואין בשבטיו כושל (שם קד לו), ואחר כל אלו למה תאמר יעקב: [ד] ד"א למה תאמר יעקב. (ה) א"ר שמואל בר נחמן אמר לו הקביה את קורא תגר, אברהם היה לו לקרות תגר, שבשעה שנפל לכבשן האש, אמרתי לו אילמלי יעקב שהיה עתיד לעמוד סמך, לא היית יוצא מכאן, אלא בשביל יעקב אתה יוצא, שנאמר לכן כה וגו' אשר פדה את אברהם (ישעי' כח כב), מהיכן פדאו, מכבשן האש, והיה לו לאברהם לקרות תגר, לומר לא היה לי מעשים לפניך, שאצא בזכותי, אלא בזכות אחר, ואברהם לא קרא תגר, ואת קורא תגר, למה תאמר יעקב: [ה] ד"א למה תאמר יעקב. (ו) אמר ר' שמעון בן לקיש אמר לו הקביה. הקדמתי שמך מאביך, שנאמר וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם (ויקרא כו טב), ואת קורא תגר: [ו] ד"א למה תאמר יעקב. (ז) א"ר נחמיה אמר הקדוש ברוך הוא כיברתי שמך מאבותיך, שנאמר וזכרתי את בריתי יעקב וגו' (שם שם), באברהם הזכרתי בו אף בשביל ישמעאל ובני קטורה, ואף את בריתי יצחק הזכרתי בו אף בשביל עשו (ואליפז) [ואלופיו], אבל אתה שהעמדת לי אותה עדה קדושה כולך יפה רעיתי, ולא הזכרתי בך, אף אלא בבריתך, ואת קורא תגר, למה תאמר יעקב, הלא ידעת אם לא שמעת וגו' (ישעי' שם ט כח):

הערות ותקונים

[פסוקי] (ה) ראה מה איוב אומר כו' המאמר קמוע, וכן הוא בכ"י מן אג"כ. (ז) א"ר יצחק נפחא, לא מצאתי טובא המאמר בשמו, ובכ"י מן אג"כ חסר כל אות כ"י. (ג) ועליך שאת כבודי. כ"ה ברפוס ראשון בשתי ירות אבל ברפוס ווילנא ואה"כ בכל הרפוסים שאת כבודי. (ד) ד"א למה תאמר יעקב, אמר לו יעקב. מכאן נמצא בכ"י מן אג"כ, עיין לעיל הערה כ"י. (ה) א"ר שמואל בר נחמן. לא מצאתי המקור. (ו) אמר ר' שמעון בן לקיש. גם זה לא מצאתי טובא בשמו, ובכ"י מן אג"כ חסר שם המומר. (ז) אמר ר' נחמיה, וכ"ה בכ"י ולא מצאתי טובא בשמו.

פרק (ס"ז) כתובים.

[א] שיר המעלות רבה צרדוני מנעורי וגוי (תהלים קכט א), ושיה ראה ה' כי צר לי וגומר (איכה א כ), אמרה כנסת ישראל. רבשע ראה אם יסה לך שנהיה בצרה, את שכתבת עמו אנכי בצרה (תהלים צא טו), והריני בצרה יפה לך, ועד עכשיו ישראל אומרים על עצמן, בא וראה שלא עמד אדם שונא את ישראל כבלעם הרשע, ה) ואמרו רבותינו בשם ר' יהודה בן סוי בשעה ששלח בלק אחר כלעם לקלל את ישראל, אמר לו בלעם, מה אתה עושה אתה רוצה ליגע בהקביה שהוא עמהם, שני אנשיו שהם מדובקים זה בזה, אם יבוא אחד ויכה את אחד מהם, לא כאילו שניהם הכה, כביכול הקביה מדובק עם ישראל, אם מקלל אני אותך, כביכול בו אני נוגע, שנאמר מה אקוב לא קבה אל וגוי (כמדבר כג ח). וכן ירמיהו אומר כי כאשר ידבק האזור וגוי (ירמ' יג יא), איסתי בשעה שתקיימו מה שאמר משה לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו (דברים ל כ). לפיכך דוד אומר גם כי אלך בניא צלמות לא אירא רע כי אתה עמרי (תהלים כג ד):

פרק (ס"ז) תורה.

[א] ויהי סקץ שנתים ימים (בראשית מא א). ושיה כחלום מהקיץ ה' בעיר צלםם תבזה (תהלים עג כ), ה) אין הקדוש ברוך הוא נגלה לרשעים ביום, ולמה בשביל לבנותך, כחלום מהקיץ, ולמה בלילה, לפי שמעשיהן חשך ואפילה. שנאמר והיה במחשך מעשיהם (ישעי' כט טז), לפיכך נגלה להן בחושך כחלוי מהקיץ, ואף לא בלילה היו ראויין שיגלה להן הקדוש ברוך הוא, אלא שהוא עושה עצמו שליח לרשעים, כדי לעשות רצונן של צדיקים, וכן את מוצא בפרעה הראשון, כשנמל שרה, לא שלח הקביה עליו לא מלאך ולא שרף, אלא הוא כביכול הלך, וינגע ה' את פרעה וגומר (בראשית יב יז), יכול בזכותה, תיל על דבר שרי אשת אברם (שם שם), ג) טובים השנים מן האחד, וכן כשנמלה אבימלך, כביכול הוא הלך ונראה לו בלילה, שנאמר ויבוא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה (שם כ ג), וכן בלבן ויבוא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה (שם לא בר), אף כך פרעה הראה לו בחלום מה שעתידי לעשות, ויהי סקץ שנתים ימים ופרעה חולם. וכן נבוכדנצר חלם חלומות, ולמה נגלה להן בחלומות, בשביל לבנותך, כחלום מהקיץ ה' בעיר צלםם תבזה: [ב] ד"א וי' ה' סקץ. ושיה כי סבית הסורים יצא למלוך (קהלת ד יד), זה אברהם, שיצא מכבשן האש ונתגדל בעולם, שנאמר אני ה' אשר הוצאתיך וגוי (בראשית טו ז). ד"א כי סבית הסורים. זה יצחק, שהצילו הקביה סחרבו של אביו,

הערות ותקונים

[פס"ז] ה) ואמרו רבותינו בשם ר' יהודה בן סוי, וכיה בכ"י ולא מצאתי מוכח בשמו.

[פס"ז] ה) אין הקביה נגלה לרשעים ביום. הכוונה: שנגלה רק בלילה, עיין תנחומא

דקדוק בלק אות י"א, ונדרשם סכר אות ה', ונמדדש במיד בלק אות י"ב. ג) טובים השנים

שנאמר ויאמר אל תשלח ירך אל הנער וגוי (שם כב יב), יצא ונחגדל בעולם, (ג) שנאמר ויצא יצחק לשוח וגומר (שם כד סג) : ד"א כי מבית הסורים. זה יעקב, שיצא מבית אביו כשברח מן עשו, שנאמר ויצא יעקב (שם כח י), ומה כתיב בו, ויפרוץ האייל מאוד (שם ל סג), אלא כי גם במלכותו נולד רש (קהלת שם), בשעה שבא עשו ונטל שלו עוים מאתים וגוי (בראשית לב טו). ד"א כי מבית הסורים. זה יוסף, שיצא מבית האסורים ומלך, שנאמר שלח מלך ויתירוהו וגומר, שמו אדון לביתו וגוי (תהלים קה כ וכו'), אלא כי גם במלכותו נולד רש (קהלת שם). שמלך ולא הגביה את עצמו, אלא כשם שהיה לבו כשהיה חבוש בבית האסורים, שנאמר ויוסף הוא השליט וגוי והוא המשביר (בראשית מב ו), וכי איני יודע שהוא השליט והוא המשביר, אלא ללמדך שהוא היה בנערותו והוא היה כשמלך, לפיכך שלמה אומר אם רוח המושל וגוי (קהלת י ד) : [ג] ד"א ויהי סקץ זשיה כי אעלה ארוכה לך וגוי (ירמ"י ל יו). (ד) אין מידותיו של הקביה כמדת בשר ודם, ב"ו מכה בחרב, ומרפא ברטייה, אבל אינו יכול להכות בחרב ולרפאות בחרב, אבל הקביה אינו כן, מרפא בחרב ומכה בחרב. (ה) את מוצא במה שלקו ישראל בו בדבר מרפא אותן, חטאו בענון, דכתיב סכותה בענון (איכה ג מד), ולקו בענון, דכתיב הנה כעננים יעלה וגומר (ירמ"י לד יג), (ו) ומתרפאין בענון, דכתיב מי אלה כעב תעופינה וגוי (ישעי' ס ח), וכן וברא ה' על סכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם (שם ד ה). חטאו בעב, דכתיב ומכביד עליו עב"טיט¹ (חבקוק ב ו), ולקו בעב, איכה יעיב באפו וגוי (איכה ב א), ומתרפאין בעב, מי אלה כעב תעופינה (ישעי' ס ח). חטאו במשפט, ומשפט אביונים לא שפטו (ירמ"י ה כח), ולקו במשפט, וידבר אתו משפטים (שם לט ה), ומתרפאין במשפט, ציון במשפט תפדה (ישעי' א כז). (ז) לקו בחלומות, כחלום מהקיץ (תהלים ע"ג כ).

¹ ומכביד עליו עב טיט. חע"נ דהאי קרא על נכוכדנר כחיכ. דרישא דקרא היד המרנה לא לו עד מחי. סהיו משינן נכול דעיס ומנה הלחץ ביד זעיס וזהו המרנה לא לז:

הערות ותקונים

מן האחר. ר"ל שביכות שניהם לקה. עיין שם"ר ריש פ"ב. ג) שנאמר ויצא יצחק לשוח כדה, איך דייק סוה שנחגדל בעולם, ויש להניח ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד (בראשית כ"ו יג). (ד) אין מדותיו של הקביה כמדת בור. בתנחומא הקרום ויקהל אות מי מלך בור"ד מכה כאימול ומרפא ברטייה וע"ש בהערה ל"ג, וכן במדרש תנחומא הנרפס סכבר בשלח אות כ"ג, אמרו רז"ל בא וראה שלא כמדת הקביה מדת ב"ו, מדת ב"ו במה שמכת אינו מרפא אלא מכה כאימול ומרפא ברטייה. הקביה במה שמכת בו מרפא בו, ומי אימול ביוני תער וסכין קטן. והמסדר הציג בחרב במקום כאימול. (ה) את מוצא במה שלקו ישראל בו בדבר מרפא אותן בו, מאמר הדומה לזה נמצא בפסיקתא דריב פסקא נחמו ובאיכה רבתי פ"א אות כ"ב פסוק תבוא כל רעתם, ובפסיקתא רבתי פסקא ל"ה, ובילקוט ישעי' רסו שיה ושם הובא בכל דבר שחטאו ישראל בו לקו וכו' מתנחומים ע"ש. (ו) ומתרפאין בענון דכתיב מי אלה כעב תעופינה, וכן וברא ה' על סכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם. הפסוק הראשון נשתרבה ממאמר שלאחריו חטאו בעב. ושם מקוטו כי גזכר בו תיבת עב וכן ליתא בכ"י מן אנ"ב (ז) לקו בחלומות, חפר פה חטאו בחלומות והראוי מהכתוב, וכן חפר בשתי

ומתרפאין בחלומות זקניכם חלומות יחלומו (יואל ג א). כך אף יוסף לא נסמר אלא בשביל חלומות, שנאמר [הנה בעל החלומות הלזה בא] ועתה לכו ונהרגו וגו' (בראשית לו יט כ), ונתרפא בחלום ויהי סקף שנתיים ימים ופרעה חולם, ההיז כי אעלה. ארוכה לך ומסכותיך ארפאך (ירמ' ל יז):

פרק (ט"ז) [ט"ז] נביאים.

בשנת שתיים לדריוש וגו'. היה דבר הי ביד חגי הנביא (חגי א א). זשיה קול קורא במדבר וגומר כל גיא ינשא וגו' ונגלה כבוד וגומר (ישעי' ס ג ד ה). קול קורא [במדבר]. ה) איר [לוי] למה במדבר, אלא בנוהג שבעולם מי שהיה בידו מרגלית ואיבדה, היכן הוא מבקשה לא במקום שאיבדה, כך הקביה איבד את ישראל במדבר, שנאמר במדבר הזה יתמו ושם ימותו (במדבר יד לה), ולשם הוא הולך ומבקש, קול קורא במדבר, [פנו דרך], ומה יש לנו לפנות. אמר להן פנו עיני מבתים, נ) שכן לבן אומר לאליעזר, מתירא את ליכנס לכאן, מפני עיני, כבר עקרתי אותה מכאן בשבילך, שנאמר ואנכי פניתי הבית (בראשית כד ל). ומהו ומקום לגמלים (שם שם), אמר לו לבן, אין רבקה גונבת עיני, ואנכי פניתי הבית, ומה גונבת רחל העתידה לעמוד גונבת ונותנת אותן במקום הגמלים. שנאמר ורחל לקחה את התרפים ותשימם בכר הנמל (בראשית לא לד): דיא ואנכי פניתי הבית מצדמו של מנשה, ואימתי כשיצא נבוכדנצר להחריבה שנמשל בגמל, שנאמר רכב חסור רכב גמל (ישעי' כא ז), רכב חסור זה משית, רכב גמל זה נבוכדנצר, שבוים שהחריב נבוכדנצר את הבית נולד משית, שנאמר והלבנון באדיר יפול ויצא חוסר וגומר. (ישעי' י לד ויא א). לכך פנו דרך הי ישרו בערבה (ישעי' ס ג), ישרו עצמכם כאותה שישרתי למי שהיו בארץ ערבה ושותה, ישרו בערבה למי מסילה לאלהינו כל גיא ינשא (שם שם). שאין אתם מתיראין עוד מן העונות, שנאמר ראי דרכך בניא (ירמ' ב כג): דיא כל גיא ינשא. מנשא אני את משה אותו שנקבר בגיא, שנאמר ויקבור אותו בגיא (דברים לד ו). משל לחכם שמסר בנו לסופר ללמוד תורה הלכות ומדרשות, באו לסנותו חכם, אמר נשבע אני שאין בני נתמנה חכם, עד שיבוא רבו ויקדש לו, כך מסר הקביה ישראל למשה ולמר אוחן הכל, שנאמר ראה לסדתי אתכם חקים ומשפטים (דברים ד ה). והמשיח בא לגאול אותן, והקביה אומר לו נשבע אני שאין בני נגאלין עד שיבוא משה רבן, שנאמר וירא ראשית לו וגומר, למה שאני מנשאו כל גיא ינשא

הערות ותקונים

ידות וכדמוס ווילנא. וכפי מן אג"כ כתוב חסאו בחלומות, שני' כחלום סהקיף, ולקו בחלומות וחסר הכתוב, וכדפיס ואלקווא מתוקן כן חסאו בחלומות, הנביאים תנבאים בשמי שקל לאמר חלמתי חלמתי (ירמ' כ"ג כ"ה), לקו בחלומות דחתיב כחלום סהקיף.

[פס"ח] ה) איר למה במדבר. הקנתי א"ר לוי כמו שהוא בכ"י. נ) שכן אמר לאליעזר מתירא את ליכנס לכאן מפני עיני, בכ"י שכן אליעזר אומר ללבן מתירא אני ליכנס לכאן מפני עיני, אמר לו לבן כבר עקרתי אותם בשבילך, שני' ואנכי פניתי הבית, ועיין כ"ר מי"ז אות ז' וכן רשי ע"ה הביא מניתי הבית מע"א. וכן בתרגום יב"ע, וילקוט רמז קי"ט, ולקח טוב,

וכל הר וגבעה ישפלו (ישעי' שם), אלו המלכיות, שנאמר ואשא עיני (וארא) [ואראה] והנה ארבע מרכבות [יוצאות] מבין שני ההרים וגוי (זכרי' ו א) - והיה העקוב למישור (ישעי' שם), זה יצר הרע, שנאמר עקוב הלב וגוי (ירמי' יז ט), והרכסים לבקעה (ישעי' שם), אלו בני אדם הרשעים, שכן דוד אומר תסתירים בסתר פניך מרוכסי איש וגוי (תהלים לא כא), ואח"כ ונגלה כבוד ה' וגוי (ישעי' שם), לפי שבעולם הזה הנביאים מתנבאים זה אומר ראיתי את השם כסובח, שנאמר ראיתי [את] ה' נצב על הסובח (עמוס ט א), יחזקאל אומר היו היה דבר ה' וגומר על נהר כבר (יחזקאל א ג), עמוס אומר בחומה, שנאמר הנה ה' נצב על חומת אנך וגומר (עמוס ז ו), והתנבא חגי נביא על יהודיא די ביהוד ובירושלים (עזרא ה א), אבל לעתיד לבוא [הכל] רואין אותו שנאמר ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר (ישעי' ס ה): [ב] ד"א בשנת שתיים לדריוש. מה ראה הקביה להזכיר לציון בשנת שתיים, ד) אלא את מוצא שכל מה שאירע ליוסף אירע לציון, יוסף וישראל אהב את יוסף (בראשית לו ג), וציון אוהב ה' שערי ציון (תהלים פו ב), יוסף ויוסיפו עוד שנוא אותו (בראשית לו ה) וציון נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה (ירמי' יב ח), יוסף והנה אנחנו מאלמים אלומים (בראשית לו ז), וציון בוא יבוא ברינה נושא אלומותיו (תהלים קכו ו), יוסף ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו (בראשית לו ח), וציון אומר לציון מלך אלהיך (ישעי' נב ז), יוסף ויחלום יוסף חלום (בראשית לו ה), וציון בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים (תהלים קכו א), יוסף הבא נבוא אני ואמך וגוי (בראשית לו י), וציון אפים ארץ ישתחוו לך (ישעי' מט כג), יוסף ויקנאו בו אחיו (בראשית לו יא), וציון קנאתי (לירושלים ולציון) [לציון] קנאה גדולה (זכרי' ח ב), יוסף לך נא ראה את שלום אחיך (בראשית לו יד), וציון ודרשו את שלום העיר (ירמי' כט ז), יוסף ויראו אותו מרחוק (בראשית לו יח), ה) וציון מרחוק ה' נראה לי (ירמי' לא ב), יוסף ובטרים יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו (בראשית שם שם), וציון על עמך יערימו סוד וגומר (תהלים פג ד), יוסף ויפשיטו את יוסף (בראשית לו כג), וציון והפשיטוך את בגדיך (יחזקאל כג כז), יוסף וישליכו אותו הבורה (בראשית לו כד), וציון צמתו בבור חיי (איכה ג נג), יוסף והבור רק אין בו מים (בראשית שם שם), וציון נתנו לירמיה בבור, שנאמר ובבור אין מים כי אם טיט וגומר (ירמי' לח ו), יוסף וישבו לאבל לחם (בראשית לו כה), וציון אשור לשבוע לחם (איכה ה ו), יוסף וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור (בראשית לו כח), וציון וימשכו את ירמיהו כחבלים ויעלו מן הבור

הערות ותקונים

ובאדר"ג סוף פ"ח ואנכי מניתי הכית סתרימם. ג) והתנבא חגי נביא, בקרא ותתנכי חגי נביאה. ד) אלא את מוצא שכל מה שאירע ליוסף אירע לציון כו' כל המאמר לקוח מן תנחומא הקדום ויגש אות י"א, וסובא בילקוט מלאכי רמו תקפ"ט בשם התנחומא, וכן נשנה בתנחומא הנדפס. טכבר ויגש אות י"ה. ה) וציון מרחוק ה' נראה לי. בתנחומא סובא הכתוב זכרו מרחוק את ה' (ירמי' נ"א ג'). ו) וציון עשה ה' אשר וסם בצע אמרתו. במדרש איכה בוע פורפורין שלו.

(ירמ'י לח יג), יוסף ויקרע יעקב שמלותיו (בראשית לו לד), ו) וציון עשה
 הי אשר זמס בצע אמרתו (איכה ב יו). יוסף וישם שק במתניו (בראשית
 שם), וציון ולקרח ולחגור שק (ישעי' כב יב). יוסף ויסאן להתנחם
 (בראשית לו לה), וציון אל תאיצו לנחמני (ישעי' כב ד). יוסף והסדינים
 סכרו אותו (בראשית לו לו), וציון ובני יהודה ובני ירושלים סכרתם לבני
 היונים (יואל ד ו), הרי [הרעות] מה שאירע ליוסף אירע לציון, המוכות
 סנין, והיה יוסף יפה תואר ויפה מראה (בראשית לטו ז), וציון הואת העיר
 שיאמרו כלילת יופי (איכה ב טו). יוסף איננו גדול בבית הזה מסני
 (בראשית לט ט), וציון הי בציון גדול (תהלים צט ב). יוסף והיה הי את
 יוסף (בראשית לט כא), וציון והיו עיני ולבי שם כל הימים (מ"א ט ג).
 יוסף ויט אליו חסד (ירמ'י לא ב), ה) וציון על כן משכתיך חסד. יוסף
 וביצוהו מן הכור [ויגלה ויחלף שמלותיו] (בראשית סא יד), וציון אם רחץ
 הי את צואת וגו' (ישעי' ד ד). ט) יוסף וילבש אותו בגדי שש (בראשית סא
 סב), י) וציון עורי עורי לבשי עורך ציון (ישעי' נב א). יא) יוסף נפרה
 לשתי שנים, מיום שפותר חלום לשר המשקים, והיה מקץ שנתיים ימים,
 וציון נפרה לשתי שנים בשנת שתיים לדריוש המלך (חגי א א), לפיכך דוד
 אומר גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה (תהלים עז טז):

פרק (ס"ח) (ס"ט) כתובים.

[א] שיר המעלות רבת צררני מנעורי (תהלים קכט א). וז"ה בשש
 צרות יצילך וגו' (איוב ה יט), ושלמה ספרש שש הנה שנה הי וגו' (משלי
 ו טז), אסר דוד אני קיימתי אותן, עינים רמות (שם שם), לא גבה לבי ולא
 דמו עיני (תהלים קלא ב). לשון שקר (משלי שם), הצילה נפשי משפת
 שקר וגומר (תהלים קכ ב). וידים שופכות דם נקי (משלי שם), נקי אנכי
 ומסלכתי מעם הי וגו' (שיב ג כח). לב חורש מחשבותה און (משלי שם)
 נכון לבי אלהים נכון לבי וגו' (תהלים נו ח). רגלים מסהרות לרוץ לרע
 (משלי שם), רגלי עסרה סמסור (תהלים כו יב). יפית כובים עד שקר
 (משלי שם), אל תחנני בנפש צרי כי קמו בי עידי שקר (תהלים כו יב).
 ומשלה סדינים בין אחים (משלי שם), ואני שמעוני אחי ועמי (דהיא כח ב).
 כנגד אלו בשש צרות יצילך ובשבע לא יגע. כך רע (איוב ה יט), שהציל
 הערות ותקנים

ז) וציון הואת העיר שיאמרו כלילת יופי, בתנחומא הובא הכתוב יפה נוף משוש כל הארץ
 (תהלים ס"ח ג'). ה) וציון על כן משכתיך חסד, בתנחומא הובא הכתוב זכרתי לך חסד נעורייך
 (ירמ'י ב' ב'). ט) יוסף וילבש אותו בגדי שש, מה נשפט, יוסף רק הכסא אנדל מסך (בראשית
 ס"א ט') ובציון יקראו לירושלים כסא הי (ירמ'י ג' י"ז), כמו שהוא בתנחומא. י) וציון עורי
 עורי לבשי עורך ציון, אחר זה מובא עוד בתנחומא ביוסף כתיב ואת יהודה שלח לפניו (בראשית
 ס"ז כ"ח), ובציון כתיב הנה שולח מלאכי ופינה דרך לפני (מלאכי ג' א'). יא) יוסף נפרה
 לשתי שנים וציון נפרה לשתי שנים, על זה הסוכ הדרשות כי בזה פתח ד"א בשנת שתיים
 לדריוש מה ראה הקב"ה להוכיח לציון בשנת שתיים אלא כל מה שאירע ליוסף אירע לציון ולכן
 סיים יוסף נפרה לשתי שנים וציון נפרה לשתי שנים, דכתיב בשנת שתיים לדריוש.
 (פס"ט) ב) כרעב פרך מסית אימתי כו'. עיין, בפסגון אחר שנדרש על הכתובים מאיוב

הקדוש ברוך הוא לדוד מן הדברים הללו על ידי שקיים אותו הדברים:
 [ב] ד"א לפי שיעקב אבינו הי' מרנן ואומר רבת צררוני מנעורי יאמר
 נא ישראל (תהלים קכט א). אמר לו הקדוש ברוך הוא וכי בכל צרה
 שנכנסת לא הייתי אצלך ומצילך, ה) ברעב פדך מסות (איוב ה כ), אימתי
 וירא יעקב כי יש שבר במצרים וגומר (בראשית מב א), ובמלחמה מידי
 חרב (איוב שם), בשעה שבאו עם עשו ארבע מאות איש, בשום לשון
 תחבא (איוב שם כא), אימתי וישמע את דברי בני לכן וגו' (בראשית לא
 א), ולא תירא משוד כי יבא (איוב שם), אימתי באנשי שכם ויסעו ויהי
 חתת אלהים וגו' (בראשית לה ה), לשוד ולכפן תשחק (איוב שם כב),
 ג) אימתי בשעה שיצא מבית אביו שנתן (נראה דפליג אדלעיל ריש פ'
 ויצא) לו יציאות וקרמו עשו ונטלן ממנו, אעפ"כ לא הניחו הקדוש ברוך
 הוא, שנאמר כי במקלי עברתי את וגומר (בראשית לב יא), ומחית הארץ
 אל תירא (איוב שם), שכל זמן שהיה רועה, אחד מן החיות לא נגע בצאן,
 שנאמר טריפה לא הבאתי אליך (בראשית לא לט), כי עם אבני השדה
 בריתך (איוב שם כג), אימתי ויקח מאבני המקום וישם סראשותיו (בראשית
 כח יא), וחית השדה השלמה לך (איוב שם) וירץ עשו לקראתו (בראשית
 לג ד), שנקרא חיה, שנאמר גער חית קנה (תהלים סח לא), וידעת כי
 שלום אהלך (איוב שם כד), אימתי ויהי בשכון ישראל (בראשית לה כב),
 ומה כתיב אחריו, ויהיו בני יעקב שנים עשר (שם שם), ורבצת ואין
 מחריד (איוב יא יט) וישכון ישראל בטח בדרד וגו' (דברים לג כח), וחלו
 פניך רבים (איוב שם), והלכו עמים רבים וגו' (ישע"י ב ג), אמר הקב"ה
 ליעקב אתה כל אלו הדברים שעשיתי לך את קורא תגר, ואומר רבת
 צררוני מנעורי (תהלים קכט ב), התחיל יעקב אומר גם לא יכלו לי (שם
 שם), אמר לו דוד על כל אלו אני נותן לך שבה, שנאמר רבות רעות צדיק
 ומכולם יצילנו הי' (שם לד ב):

פרק (ס"ט) [ע] תורה.

[א] ה) וירא יעקב כי יש שבר במצרים (בראשית מב א). זשיה אוון
 שומעת ועין רואה הי' עשה גם שניהם (משלי כ יב), מה ראה שלמה לומר
 כך, וכי כל הנוף לא הקדוש ברוך הוא עשאו, שאמר על האוון ועל העין
 הי' עשה גם שניהם, אלא כל איבריו של אדם עתידין ליתן דין, חוץ מן
 האוון ומן העין, למה אלא העין שלא בטובהו אדם רואה, וכן האוון שלא

הערות ותקונים

במדרש בי"ד ריש פ"ט. ג) אימתי בשעה שיצא מבית אביו שנתן לו יציאות וקרמו עשו ונטלן
 ממנו. מהר"ם די לונאנו הוסיף באמצע ה' נראה דפליג אדלעיל ריש פ' ויצא" הווספה תואת
 כקוטה בסוף המלות ונטלן ממנו לא באמצע המאמר, וכונתו כי לעיל פרק מ"ה אות ג' איתא
 לא עשה כן ליעקב, אלא הוציאו ריקן. ובאמת שם לקוח מתנחומא הקדום ויצא אות ג'. וגם
 הוא דעת ר' חנינא כב"ר ריש פ"ח אבל לדעת ר' יהושע בן לוי בב"ר שם שילח עמו אלא
 שעמד עשו ונטלה ממנו.

[ב] ה) וירא יעקב וש"ה אוון שומעת וגו' מה ראה שלמה וכו'. לקוח מן תנחומא

בטובתו אדם שומע, אבל הידים אם אינו רוצה אינו גונב, ואינו שורף, ואינו חונק, וכך רגלים, לכך נאמר אוון שומעת ועין רואה, (ז) באוראה כל אותו הזמן שמכרו את יוסף, לא ידעו יעקב ובניו שיוסף קיים, כיון שהגיע הזמן נתן הקדוש ברוך הוא לעינים ולאזנים רשות שידעו, שנאמר וירא יעקב וגוי, ויאמר הנה שמעתי וגוי (בראשית ט"ב א וב): [ב] (ג) ד"א אוון שומעת ועין רואה. איר אשיין בשם ר' חלקיה לפי שבעולם הזה גרמו עונות ונעשו ישראל חרשים מן התורה, ועורים מלראות השכינה, שנאמר הנה ערלה אזנם ולא יוכלו להקשיב וגומר (ירמ' ו י), לפיכך נתחרשו מללמוד תורה, ונסתמו עיניהם מלראות השכינה. וכן ישעיה צווח החרשים שמעו והעורים הביטו לראות (ישעי' סב יח). והן אומרים לו אין אנו רואין, שנאמר נגששה כעורים קיר (שם נט י). ולא שומעים, שנאמר ואני כחרש לא אשמע וגוי (תהלים לח יג). ומה הקדוש ברוך הוא עושה, לעתיד לבוא הוא סתיה אותן תחילה, ואח"כ הוא פותח עיניהם ואזניהם, שנאמר או תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה (ישעי' לה ה). והן שומעין דבריו של הקב"ה, שנאמר ואזניך תשמענה דבר וגומר (ישעי' ל כא), ורואין אותו הא"ך מלמדיו, שנאמר ולא יכנף עוד מוריד וגוי (שם שם כ). אותה שעה יתקיים הפסוק אוון שומעת ועין רואה, גם לא מלאך גם לא שרף עושה כך, אלא הי' עשה גם שניהם (משלי שם כ יב): [ג] (ד) ד"א זירא יעקב. ז"ש ה' האומר לחרס ולא יורה וגומר (איוב ט ז). הרי כל חכמתו של איוב, וכי אינו יודע שאם יאמר הביה לחרס ולירח ולכוכבים שלא יזרחו, שאין זרחין, אלא על יעקב ובניו אמר, שנמשלו בחרס ובכוכבים, שנאמר והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחיים לי (בראשית לו ט). עשרים ושתיים שנה עשה יוסף חוץ סאביו, (ט) ונסתלקה רוח הקודש מיעקב ובניו, ולא היה רחוק מהם (א) אלא שלשת ימים, ולא היו יודעין שבמצרים היה, וקודם כך נביאים גדולים היו יעקב ובניו, רצונך לידע כיון שאמר להם יוסף את החלומות מה אמרו לו הבא נבא אני ואמך ואחריך (בראשית לו י), וכשנמכר לא היה יודעין היכן הוא, (ז) האומר לחרס וגומר, ולמה כך, אלא כרי שלא יהיו הנביאים סתגאין, מתשש להן הקב"ה כחן, ומראה להן שאינן כלום, (ט) וכן את מוצא משה גדול הנביאים, על שאמר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי (דברים א יו), אמר לו הקב"ה אתה יכול ליפתור דבר קשה, חייך אני מראה לך, כיון שהגיע לפניו עסקן של בנות צלפחד,

הערות ותקונים

הקדום מקץ אות הי' (ז) בא וראה. תנחומא שם. (ז) ד"א און שומעת איר אשיין בשם ר' חלקיה כ"י. כל אות כי ער התחלת. אות ג' הוספת המסדר וליתא בתנחומא, וכ"י מן אג"ב הגי' איר אשיאן בשם ר' חזקיה (ז) ד"א וירא. יעקב ושיה האומר לחרס. לקוח מן תנחומא הקדום מקץ אות וי. ועיין שם בהערת ל"ב. (ט) ונסתלקת רוח הקודש. בתנחומא נווה רוח הקודש. (ו) אלא שלשת ימים. בתנחומא אלא סהלך ר' ימים או ת' ימים. (ז) האומר לחרס, בתנחומא היו האומר לחרס. (ח) וכן אתה מוצא משה גדול הנביאים. עיין מאמר הרופא לזה בספרי דברים פ"קא י"ו על הכתוב והדבר אשר יקשה מכם, ומובא בילקוט שמואל דסז ק"ה בשם

התחיל מקשה לפניו, ולא היה יודע מה לומר, אלא ויקרב משה את משפטן לפני ה' (במדבר כו ה), אמר לו הקב"ה משה לא היית אומר והדבר אשר יקשה מכם וגו', אמר לו הרי מה שהנשים יודעות אין אתה יודע, שנאמר כן בנות צלפחד דוכרות וגו' (שם שם ז), (ט) הנשים דנו דין יפה מסך (י) אף שמואל שהיה שקול כמשה, על שאמר לשאול אנכי הרואה (שיא ט יט), אמר לו הקב"ה מחר אני מראה אם אתה הרואה, שנאמר מלא קרנך שמן וגו' (שיא טז א), כיון שהלך מיד וירא את אליאב וגו' (שם שם ו), אמר לו הקב"ה אתה הוא שאמרת אנכי הרואה, הרי לא ראית, שנאמר אל תביט אל מראהו וגו' (שם שם ז), (י) למה האומר לחרם וגומר (איוב טז). (יג) אף אלישע אדם גדול היה, את מוצא שכל הניסים שעשה אליהו, אלישע עשה כפלים, שנאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי (מב כ ט), ובא לו שעה ולא ידע כלום, אימתי כשראה השונמית, באת אצלו, אמר לגחוי רון נא לקראתה וגומר (שם ד כו), ולא ידע שמת הילד, בסוף הרגיש ואמר לגחוי הרפה לה כי נפשה מרה לה והי העלים ממני ולא הניד לי (שם שם כו). הרי למדת שהכל מן הקב"ה, אם ביקש ראו בני אדם, ואם ביקש שמעו, דכתיב און שופעת ועין רואה הי עשה גם שניהם (משלי כ יב) לכך נאמר האומר לחרם וגו': [ד] (י) ד"א וירא יעקב [כי יש שבר במצרים]. אמר דוד אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלהיו (תהלים קמו ה). ידע יעקב שסברו במצרים היה, (יד) זה יוסף שהיה סבר (פי תקוה שהיה מיחל לראותו טוב) שלו: [ד] ד"א וירא יעקב כי יש שבר. אמר איוב לא יגרע מצדיק עיניו (איוב לו ז), זה יעקב, שאע"פ שנסתלקה ממנו רוח הקודש ולא ידע שבנו קיים, אלא חזר והודיע לו הב"ה, שנאמר וירא יעקב, לכך נאמר לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא, רק הכסא אנדל מסך (בראשית ס"א מ'), ואף משוח המלחמה שעתיד לעמוד מיוסף הראה לו שנאמר [וישיכם לנצח] ויגבהו (איוב שם):

הערות ותקונים

הספרי ועיין מדרש שמואל פ"ד וסנהדרין דף י"ט. הנשים רנו דין יפה מסך, עיין תנחומא שם הערה ל"ו. (י) אף שמואל שהי שקול כמשה. בתנחומא שהי שקול כנגד משה ואהרן. (י) למה האומר לחרם, בתנחומא הסיום הוא כך: ואף יעקב וכנוו ה' נביאים וחכמים, ולא הי דבר נטמן מהם, כיון שנסכר יוסף לא הי' יודעים בו ער שבקש הקב"ה, למיכך האומר לחרם ולא יורת וגו'. (יג) אף אלישע אדם גדול היה. זה הוסף הכסדר מן ל"ב מרות דר' יוסי הגלילי כמו שהעירוני בתנחומא שם הערה ל"ב. (יג) ד"א וירא יעקב כי יש שבר במצרים, אמר דוד אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלהיו. לקוח מן תנחומא הקדום מקץ אות ח' ושם הובא הכתוב שברו על ה' אלהיו הראה לו הקב"ה שהי יוסף קיים והעיוותי שם בהערה מ"ז שבכ"י רומי מן התנחומא הגי' הראה לו הקב"ה שהי שברו קיים וורש שבר בשין יסנית כמו בשין שמאלית. וכב"ר ריש פצ"א וירא יעקב כי יש שבר במצרים [ושיה] אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלהיו, ובתנחומא הנרפס סכבר אות ה' כי יש שבר זש"ה שברו על ה' אלהיו, אמר ריש לקיש זה יוסף שברו של עולם שהיה במצרים והראת הקב"ה ליעקב שסברו במצרים, שני וירא ה' כי יש שבר וגו', וכחכתי ג"כ שם עיין אג"ב פ"ט. (יד) זה יוסף שהיה סבר שלו. הוסף ח"ד אברהם זיל כרפוס ווילנא ואח"כ נרפס כן בכל הרפוסים, פי תקוה שהיה מיחל לראותו טוב.